

Museografia

Projecte d'idees per a un pla museogràfic del Museu Marítim de Barcelona

F. Xavier Hernández Cardona

Joan Santacana Mestre

Núria Serrat Antolí

Infografies de Juan M. Hernández (T3bol)

■ LA SITUACIÓ ACTUAL QUE ENVOLTA EL MUSEU

Les remodelacions que s'han anat succeint a l'entorn de les Drassanes Reials de Barcelona han desembocat en la configuració de la imatge que presenta avui dia. Una imatge pròpia d'unes drassanes que temps ençà havien format part de la vida del port, una vida plena d'activitat. Aquesta activitat continua ara, tot i que la funció inicial de l'edifici també ha anat canviant al llarg del temps. Actualment, allotja el Museu Marítim, en un dels espais culturals i d'oci més actius de la ciutat de Barcelona, un espai que ha guanyat protagonisme en l'última dècada. Les actuals instal·lacions que s'han anat instal·lant a prop del museu han estat un avantatge pel que fa a l'atracció de gent en aquest sector de la ciutat, però també poden representar una amenaça evident: entra en competència directa amb ofertes culturals en zones properes.

La nova dinàmica que s'ha generat a l'entorn del museu necessita la presentació d'un nou Museu Marítim. L'obertura dels espais culturals a un ampli sector de públic comporta la necessitat d'oferir propostes més adequades i diverses per tal de crear un major equilibri entre la demanda de consum cultural i l'oferta de propostes per part de les institucions de la ciutat. El Museu Marítim ha de donar resposta a les noves necessitats que han aparegut en la societat del segle XXI relacionades amb la major democratització que ha viscut el món

cultural els últims temps. Les Drassanes Reials posseeixen una col·lecció de qualitat i un edifici emblemàtic, elements clau per convertir-se en un referent clau sobre temàtica marítima, tant de la ciutat de Barcelona com de tota la Mediterrània.

□ UNA NOVA IMATGE PER A UNES ANTIGUES DRASSANES

Assumir aquesta nova funció requeria que el Museu Marítim es plantejés quins eren els canvis necessaris que s'havien de fer tant en el discurs museològic general com en l'edifici. El repte que comporta tot canvi va ser plasmat per mitjà d'un projecte d'idees elaborat pel Museu Marítim amb la col·laboració del Taller de Projectes, Patrimoni i Museologia, quasi-empresa pertanyent a la Universitat de Barcelona.

Com a filosofia base d'aquest projecte, es va imposar la necessitat que el Museu Marítim fos la seu a partir de la qual es donés a conèixer la història de la ciutat i el país vinculada a les Drassanes. Les noves propostes museogràfiques havien de tenir com a nucli estructurador la història del propi edifici lligada a la tradició naval barcelonina i catalano-aragonesa, com també preveure la història global de l'edifici en l'esdevenir de la ciutat. La condició per assolir aquest objectiu havia de ser convertir el museu en un espai de presentació del patrimoni capaç de transmetre el seu missatge amb un llenguatge assequible que per definició fos compatible amb el rigor disciplinari, pensant en un tipus de mu-

seografia que tingués alhora una base instructiva, comprensiva i lúdica.

□ EL MUSEU MARÍTIM I EL SEU PÚBLIC: FENT ARRIBAR EL MUSEU A TOTHOM

Per tal que el Museu Marítim pugui exhibir el seu missatge, ha de comptar amb estratègies de difusió capaces d'arribar a tot tipus de públic. De fet, el procés de democratització de la cultura, que també afecta els museus, implica que aquests grans equipaments deixin de pensar en horitzons destinataris restringits per plantejar-se una incidència en horitzons destinataris més amplis, és a dir, arribar a la gran majoria de la població. Segons la temàtica del museu, això es pot resoldre de diverses maneres. En el cas d'un museu temàtic com ara el Museu Marítim de Barcelona implica que el discurs museogràfic ha de ser el màxim de comprensible possible per a un públic el més ampli possible.

■ ELS OBJECTIUS DEL PROJECTE

D'entre el conjunt d'objectius que es pretenien assolir amb la creació del projecte museològic, n'hi havia un de prioritari a partir del qual es derivaven els altres: donar a conèixer a un ampli horitzó destinatari els fenòmens d'interrelació entre el mar i els humans al llarg del temps i, principalment, a l'àrea mediterrània, a les costes catalanes i a Barcelona.

Aquest objectiu fonamentava tot el desenvolupament del projecte. Al-

hora, però, n'hi havia d'altres que permetien concretar aquest objectiu general. Així doncs, cal destacar que el projecte també pretenia:

- Proposar un pla de conjunt museogràfic i museològic que permetés construir un nou Museu Marítim que fos competitiu en el marc del conjunt ludicocultural del Port de Barcelona.

- Elaborar propostes basades en una museografia instructiva, comprensiva i lúdica que inclogués les últimes innovacions en aquest camp d'estudi.

- Fer de l'edifici de les Drassanes un dels elements, o l'element cabdal, de la museografia, entenent que el contenidor és un dels principals actius del museu.

■ LES LÍNIES DE FORÇA DEL PROJECTE

La implementació dels objectius bàsics del projecte s'havien d'assolir a partir de la definició de tres línies de força. Aquestes línies permetien pensar en un nou museu i, alhora, dissenyar les innovacions bàsiques de caràcter arquitectònic i museogràfic. Així doncs, les tres línies d'acció eren:

- El tractament de les façanes exteriors per tal de fer visible el museu en un entorn urbà hostil que l'emascara.

- Una proposta de museografia interior que destaquí així mateix els valors de l'edifici, el seu caràcter i la seva importància.

- Finalment, aquest respecte o sa-

cralització de l'edifici s'havia de fer compatible amb una museografia innovadora, capaç de reactivar el museu i fer-lo més competitiu.

■ QUINES HAN ESTAT LES HIPÒTESIS D'INTERVENCIÓ?

Les diferents hipòtesis d'intervenció que s'han plantejat en el projecte estan encaminades a realitzar propostes sobre dos punts bàsics: l'exterior i l'interior del museu.

□ LES INTERVENCIÓNS EXTERIORS

Pel que fa a les intervencions exteriors, les diferents problemàtiques relatives a la muralla o a la façana principal han estat motius bàsics d'interès quant a les diferents intervencions a la part externa de l'edifici. Una d'aquestes propostes anava adreçada a potenciar i recrear l'exterior de l'edifici per donar-li una nova imatge però respectant al màxim l'aspecte de drassana que havia tingut. La façana representa l'emblema de l'edifici, allò més identificable i allò que pateix més directament la competència d'un entorn urbanístic construït per acumulació d'errors i despropòsits al llarg del temps.

La proposta d'intervenció a la façana s'ha centrat a reconvertir-la en un aparador del museu i fer-la un element espectacular de qualitat que entri en competència amb els propers espais de la rambla de Mar i accessos a la zona de la torre de Jaume I. La nova façana hauria de ser una de les antenes principals del museu per cap-

tar l'atenció del públic que transiti per l'entorn. Es tractaria de recuperar d'alguna manera alguns d'aquests efectes inherents a la personalitat de les Drassanes: obertura i edifici directament relacionat amb l'aigua.

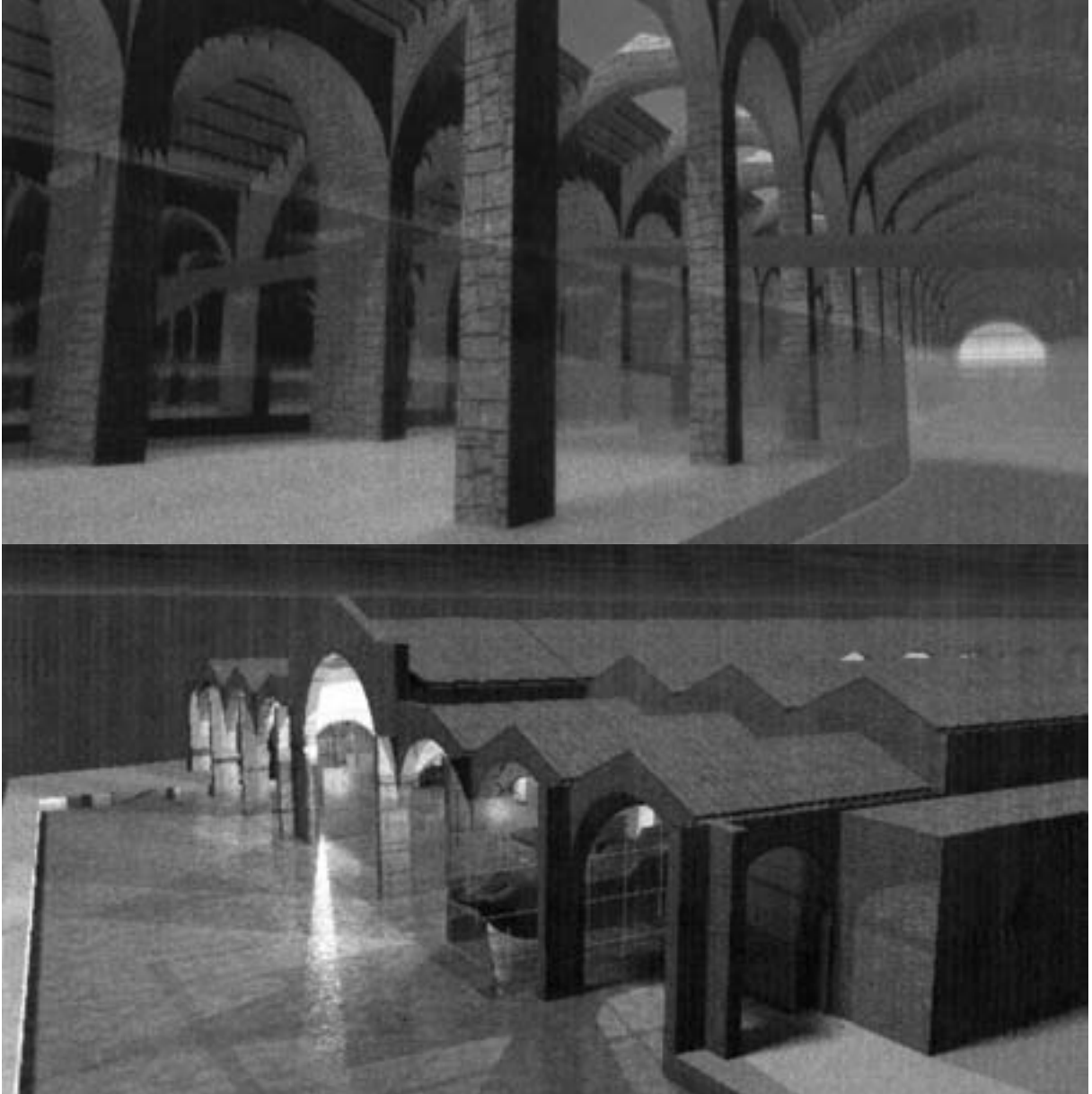
Aquesta proposta implicaria construir un estany de poca profunditat, de no més de 40 centímetres. Aquest estany s'estendria per l'interior de la primera galeria, el tram extrem d'arcades, i arribaria fins a la zona actualment enjardinada. La circulació es desplaçaria a tocar gairebé de la calçada, i s'establiria un corredor de 3 o 4 metres que limitaria amb la calçada i amb l'estany. L'estany contribuiria a la preservació de l'edifici en tant que destruiria d'un sol cop i per sempre les possibilitats d'habitabilitat de les galeries extremes. Es convertiria, doncs, en un autèntic fossat de protecció que no deixaria espais per a instal·lacions marginals i que, a banda, aportaria interessants efectes estètics i conceptuals.

□ LES INTERVENCIÓNS INTERIORS

Quant a les intervencions interiors, també s'han centrat en tres elements bàsics: les propostes elaborades en relació amb l'itinerari per l'exposició, les que es refereixen a la distribució museogràfica interior i, per últim, les que tenen relació amb la nova configuració del magatzem.

Pel que fa a l'itinerari per l'exposició, cal destacar que les naus de les Drassanes Reials són un espai buit espectacular on la pedra i la llum establerta entre els pilars construeixen

El projecte d'idees, tal com mostren les infografies, basa la seva força en la integració de l'edifici de les Drassanes com a part de l'exposició, així el realça i l'integra en el seu entorn.

un espai més que singular. De fet, ens trobem davant d'un dels espais isòtrops més espectaculars de l'occident europeu, tant pel que fa a les alçàries com a l'extensió. El factor isòtrop fa que el visitant vegi sempre perspectives similars miri allà on miri, i això provoca, precisament, un cert efecte de desorientació ja que en un edifici igualitari tot es veu igual. Les intervencions plantejades a l'interior de l'edifici parteixen de la base de respectar aquesta isotropia i, per tant, la museografia haurà d'estar al servei d'aquesta distribució espacial potenciant aquest factor isòtrop entès com a valor i com a tret definitori de la personalitat de l'edifici.

Per tal que l'usuari pugui copsar les característiques de l'edifici, és imprescindible oferir-li punts de vista que permetin descobrir-ne les perspectives. Per tant, el projecte ha proposat dos tipus de circuit: un circuit a peu pla que estigui limitat al mínim per l'alçada de la pròpia museografia, i un circuit aeri que travessi l'edifici per zones estratègiques facilitant-ne la visualització de conjunt i la comprensió, i que esdevingui, a més a més, un circuit alternatiu i complementari dels circuits a peu pla. Aquest circuit aeri implica la necessitat d'utilitzar una museografia molt limitada en alçada que en cap cas no han de trencar les visuals de l'edifici. El conjunt de passarel·les que configuraran el circuit aeri podrien constituir-se com a espai per a la interpretació de l'edifici i de la ciutat. Aquesta interpretació es veuria facilitada per la ubicació regular de

faristols i recursos museogràfics a les baranes de les passarel·les.

En relació amb la distribució museogràfica interior, el projecte planteja una concepció basada en uns temes inclosos que posseeixin com a referència la rellevància de la Mediterrània i les costes catalanes en diferents moments històrics. Així doncs, la distribució s'ha fet partint de sis temes, que són:

1. *Un mar per viure i gaudir.* Espai dedicat als recursos de tota mena que el mar ofereix als humans, parant especial atenció a la pesca.

2. *El mar: pont de cultura i poder.* Espai centrat en el mar com a element d'intercanvi d'idees i productes, especialment basat en el comerç.

3. *Ciutats constructores de la Mediterrània.* Aquest espai, de petites dimensions, complementa l'espai segon, i tracta de la importància de les ciutats mediterrànies en la construcció de la cultura mediterrània.

4. *Control i conflicte.* Un quart espai és dedicat a com els humans han col·laborat o s'han disputat el control de les vies de comunicació i els recursos i com aquest fet ha generat conflicte i violència.

5. *Construcció naval.* El cinquè àmbit és destinat a la construcció naval i les seves diferents fases.

6. *Tècniques, vaixells i navegació.* El sisè espai és destinat a mostrar les diferents tècniques de propulsió, govern i orientació navals.

A tot aquest conjunt d'espais, caldria afegir-n'hi un de presentació del museu, del mar i de la Mediterrània, un espai singular de pinacoteca i un

altre que tracti de manera específica i singular la descripció de l'edifici.

L'itinerari que seguirien els usuaris es vertebraria a partir d'un itinerari seqüenciat i ordenat. L'usuari podrà seguir el recorregut prefixat, pautat i lògic, tot i que tindrà la possibilitat d'aprofundir en aquells aspectes que consideri interessants. Aquesta circumval·lació s'organitza a partir d'un passadís central, d'uns tres metres d'amplada. A banda i banda del passadís, els diferents espais de l'exposició. El visitant sempre està orientat, sempre sap quin és el sentit de la ruta i pot decidir en quins subàmbits vol aprofundir. En general, el pas d'un espai a un altre no es pot fer si no és a partir del retorn al passadís principal. Tanmateix, l'existència d'un circuit alternatiu a partir de la passarel·la aèria permet fer dreceres o estalviar la visita a aquells sectors o àmbits que no interessin el visitant.

L'última proposta d'intervenció fa referència al paper del magatzem en el conjunt del nou museu. Pensem que seria extraordinàriament interessant que el magatzem fos visitable, és a dir, que oferís l'oportunitat de visualitzar peces interessants que, tot i descontextualitzades pel fet que no compten amb prou espai per ser mostrades en l'exposició permanent, tenen uns valors innegables.

Tot aquest conjunt de propostes van encaminades a fer del Museu Marítim l'exponent més significatiu en el seu gènere de tota la Mediterrània.